

Az összegzésnek szánt hatodik fejezet (141–4) után a szokásosnál terjedelmesebb szlovák és angol nyelvű összefoglalót találunk (145–52; 153–60), amit ez esetben azért üdvözülhetünk, mert általuk a magyarul nem vagy csak kevésbé tudó kutatók is képet alkothatnak a munkában megfogalmazódó eredményekről. Csupán reménykedni tudunk, hogy a későbbiekben a magyar és a szlovák névkutatók és szociolingvisták között az eddigieknél termékenyebb együttműködés indulhat el.

Az összefoglalók után közel ötszáz tételből álló, gondosan összeállított bibliográfia alapján tájékozódhatunk a téma szakirodalmáról (161–89). Ebben számtalan olyan munka szerepel, amelyekre korábban magyarországi szerzők alig vagy egyáltalán nem hivatkoztak. A könyvnek ez a része tehát egyaránt jó kiindulási alapot jelent a ragadványnévkutatásra vállalkozó gyakorlott és kezdő szakemberek számára. A dolgozathoz szervesen hozzátartozó első melléklet (190) térkép segítségével ad eligazítást a kutatópontok földrajzi behatárolásához. A második melléklet alapján (190–202) a négy kutatópont család- és keresztnéveinek gyakoriságát tanulmányozhatjuk; a gyakoriság ugyanis köztudottan nagyon jó kiindulási alapot jelent egyes ragadványnevek motivációs hátterének megvilágításához. A harmadik melléklet (203–26) mutatója a vizsgálat tárgyát képező négy település élőnyelvi ragadványneveinek betűrendes felsorolását tartalmazza, jelentősen megkönnyítvén az olvasó dolgát a kiadványban való tájékozódásban és a nevek visszakeresésében.

BAUKO JÁNOS munkájáról elmondhatjuk, hogy az azt megalapozó gyűjtés és a feldolgozás kellően alaposnak, módszertanilag jól előkészítettnek minősíthető. Nemcsak a többi szlovákiai magyar, hanem az összes határon túli térség ragadványnév-állományának feltárásához is egyfajta mintául szolgálhat. Külön érdeme, hogy a szűkebben értelmezett névtani szempontokon kívül a szociolingvisztika élőnyelvi, kontaktológiai és attitűdökkel kapcsolatos megközelítésmódjait is avatott módon alkalmazza, ezzel is új, eddig kevésbé járt utat mutatva a Kárpát-medencében folyó ragadványnév-kutatásoknak. A munka érdemei között említhetjük, hogy a szerző a szinkrón vizsgálatokat írott források adatainak feldolgozásával igyekszik mind teljesebbé tenni, jelezvén, miféle lehetőségeket kínálhatunk ki egy térség ragadványneveinek komplex vizsgálatakor.

Bízást állíthatjuk, hogy a kisonográfia által nemcsak a magyar, de a közép-európai térség névtani kutatásai is jelentősen gazdagodtak. Ismervén a szerző távolabbi terveit csak arra biztathatjuk, hogy a kompakt magyar nyelvterület északi peremén végzett vizsgálatait az attól északabbra fekvő nyelvhatár irányába is bátran és mielőbb terjessze ki.

VÖRÖS FERENC

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE FÖLDRAJZI NEVEI II. A GYŐRI JÁRÁS

Sorozatszerkesztő: UNTI MÁRIA. Közzétette: ÁBRAHÁM IMRE – UNTI MÁRIA

Szerkesztette: UNTI MÁRIA – VARGA JÓZSEFNÉ

Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kara, Győr, 2009. 364 lap

1. A Győr-Moson-Sopron megye földrajzi neveit bemutató sorozat 1998-ban megjelent első kötete (A Kapuvári járás) után 2009-ben kezünkbe vehettük a Győri járás földrajzi

neveit tartalmazó második kötetet. A járás 44 településének anyaga – melybe 43 község és Győr város tartozik – 173 489 kataszteri holdról összesen 8379 névcikket tartalmaz, azaz átlagban 20,7 kataszteri holdra esik egy név. A 364 oldalnyi munkából a névanyag (térképekkel együtt) 214 oldalt tesz ki (18–231), a mutató (bevezetővel együtt) 130 oldalas (233–363).

2. A bevezető részben (9–16) először a gyűjtés történetéről olvashatunk. (A több évtizedes gyűjtőmunka nehézségeiről már a sorozat első kötetéből is képet kaptunk, így erről itt csak röviden összefoglalva szólok.) Győr-Moson-Sopron megye földrajzi neveinek gyűjtése 1965-ben kezdődött, de a munka 1968-ban megszakadt. 1984-től UNTI MÁRIA, az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola tanára szervezte újjá a gyűjtést. Ez két évig a már összegyűjtött anyagok rendszerezését, a hiányok pótlását és a munkatársak toborzását jelentette. A gyűjtők lelkesedését mutatja, hogy a gyűjtés-ellenőrzés nagy részét az 1980-as évek végére már elvégezték. Ez nemcsak a korábban gyűjtött anyagok kiegészítését jelentette, hanem néhol teljesen új, előlről kezdett gyűjtést is. A gyűjtőmunkákban a 19. századi és a 20. század eleji kataszteri térképek névanyagát, illetve PESTY FRIGYES 1864-es gyűjtését is figyelembe vették. 1989 után ismét komoly anyagi nehézségek hátráltatták a munka folytatását, és a hazai könyvkiadással járó költségek gyors növekedése sem kedvezett az ügynek. Ezért is döntöttek úgy, hogy a megye helyneveit a korábbi gyakorlattól eltérően az egykori járások szerint, külön kötetekben adják ki. A járások településeit illetően az 1967-es helységnévtárat vették alapul. Az, hogy az 1998-ban megjelent első kötet után 11 év telt el a Győri járás anyagát bemutató második kötetig, azt jelenti, hogy a magyarországi földrajzi nevek gyűjtése körüli helyzet számottevően nem javult, az újabb kötetek megjelenése tehát továbbra sem nélkülözheti az ügyben elkötelezett munkatársak személyes áldozatvállalását. A Győri járás anyagának megjelenésében ÁBRAHÁM IMRE és UNTI MÁRIA a gyűjtői munkán túl a kézirat előkészítését is elvégezte. A munka erkölcsi és anyagi hátterét a Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kara biztosította.

A gyűjtések nagyobb része a munka első szakaszából – az 1960-as évek második felében megkezdett gyűjtésekből – származik, a későbbi ellenőrzés és újragyűjtés pedig ezt egészítette ki új adatokkal. A két gyűjtés között mutatkozó aránybeli és időbeli távolság, valamint a munkák elhúzódó volta miatt – ahogy már a Kapuvári járást bemutató kötetből is kiderült – a névanyag nem lehet homogén. Az egységességre törekedve a kötet a 70-es évek végének névanyagát rögzíti. Tehát nem mutatja be az egyes települések utcaneveinek 1989 utáni változását, Győr esetében pedig mellőzték az azóta felépült városrészek utcaneveit, illetve az egykori iparvágányok névanyagát. A Győrrel kapcsolatos „hiányokat” G. PAPP KATALIN és KÖRÖS ERZSÉBET névtani munkáiból ismerhetik meg az érdeklődők (e művekre konkrétan utal a Bevezetés [10]). Mivel az intézmények és műalkotások nevei más kiadványokban hozzáférhetők, ezért ezek közül csak a legjelentősebbek, illetve az eligazító szereppel rendelkezők neveit vették fel a gyűjteménybe. Az adattárba bekerültek a fent már említett 19. és 20. századi kataszteri térképek, illetve a PESTY-féle gyűjtemény adatai. Az egyes helységek névanyaga után a gyűjtők és adatközlők nevei szerepelnek. A kötet nem tartalmazza a járás területén előforduló földrajzi köznevek jegyzékét és értelmezésüket, de az utolsó járási kötetben az összes kötet névanyagában szereplő földrajzi köznevek anyaga szerepelni fog – ígéri a sorozat szerkesztői. Ugyanakkor a névmutató a történeti, népi és hivatalos helyneveken kívül a földrajzi

közneveket is tartalmazza, továbbá az összetett helynevek névrészeit, megkönnyítve így a helynévi alapelemek szóföldrajzi vizsgálatát végzők munkáját.

A szerkesztési, közlési elvek az eddigi földrajzi neves gyűjtemények gyakorlatával harmonizálnak. A nevek bemutatása lényegre törő, a szokásos rövidítéseket alkalmazták, a névvel kapcsolatos népi adatokat és megjegyzéseket is feltüntették. Az adattárban a nevek fonematikus hangjelöléssel szerepelnek; jelölték a zárt *ě*-t, a mássalhangzók kiesését, hosszúságát, rövidülését, az *l*-ezést. A nyelvjárások változása miatt ugyanannak a névnek egy időben több változata is élhet; ennek bemutatására a közzétevők nyilván nem vállalkozhattak, így mindenekelőtt az idősebbek kiejtésének visszaadására törekedtek.

A névanyaghoz tartozó térképek jól használhatók, szokás szerint csak a legfontosabb információkat (a kül- és belterület határvonalát, a főbb utakat, a nagyobb vízfolyásokat stb.) tartalmazzák. Nagyon jónak és hasznosnak találom, hogy a könyvhöz CD-n mellékeltek a kötetben szereplő térképeket, ráadásul jó minőségű, nyomtatható változatban. Ez nemcsak azért hasznos, mert így az egyes térképek könnyebben olvashatók, de a kötet és a CD együttes használata azt is lehetővé teszi, hogy azokat az oldalakat használva, ahol épp nincsen térkép, az ember lapozgatás nélkül mégiscsak a térképre pillanthat, legyen az a számítógép képernyőjén vagy kinyomtatva.

3. Az adattár helységenként a következőképpen épül föl: Az első bekezdésben szerepel a helység népi neve és ennek *hol*, *honnan*, *hová* kérdésre felelő, illetve *-i* melléknév-képzős alakja. Szögletes zárójelben találjuk a kataszteri térképeken, illetve a PESTYNél szereplő nevet. Majd az 1967-es helységnévtár szerint kataszteri holdban megadva a helység területe következik, utána pedig az 1966-ban érvényes lakosságszám. (Talán érdemes lett volna a legfrissebb adatot is melléteni.) Majd a település nevére vonatkozó népi magyarázatokat és – ha vannak – a falucsúfolókat találjuk. (Megtudhatjuk például, hogy „Szentmártonban délben 5 perccel később harangoznak, mint Écsen, mert a szentmártoniak pacalok, az écsiek meg tüdők, azt főznek ebédre”; 185).

A második bekezdésben szokás szerint a belterület neveit találjuk, a harmadik bekezdésben pedig a külterületét. A sorszámozás folyamatos. A sorszámot az objektum népi neve követi, és ha van, akkor a változat (vagy változatok). Nagyon szerencsés, hogy az objektumok nevinél is sokszor szerepelnek a *hol* vagy *hová* kérdésre felelő ragozások. A nevekhez tartozó magyarázatok kellően informatívak és sokszor (még nyelvjárási szempontból is) igen érdekesek. (Példaként az *Ebédlátó* [27/159] magyarázata: „A hely távol van a falutól [...], de a dombról messziről is idelátszottak az ebédhozó lánykasszonyok, a »díli csillagok«: fejükön fehérlett a letakart kosár” [139].) Fentebb már esett szó arról, hogy az adattárban a kataszteri térképek, illetve PESTY gyűjteménye révén történeti névanyag is szerepel az adattárban. PESTY adatközlőinek magyarázatai azonban helyszűke miatt nem kerülhettek ide.

A negyedik bekezdésben e történeti nevek közül azok szerepelnek, amelyeket nem sikerült lokalizálni. A névgyűjtemény végén a gyűjtők és az adatközlők nevét olvashatjuk.

Nem jellemző a kötetre, de néhol kisebb sajtóhibák maradtak benne. Így például KÖRÖS ERZSÉBET vezetékneve hol *Körös* (14, 73), hol *Körös* alakban (10, 115) jelenik meg; e hibák típusai egyébként kevésbé jelentősek vagy zavaróak.

4. Ha lassan is, de halad a Győr-Moson-Sopron megye földrajzi neveit bemutató kötetek megjelenése. Az értékes anyagot bemutató másodikat olvasva reméljük, a többit is mihamarabb megismerhetjük.

TÓTH LÁSZLÓ

SUOMALAINEN PAIKANNIMIKIRJA

[Finn helynévkönyv]

Főszerkesztő: SIRKKA PAIKKALA

Kotimaisten kielten tutkimuskeskusten julkaisuja 146.

Karttakeskus – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki, 2007. 592 lap

1. Ismertetések, recenziók szerzőjétől joggal vár el az olvasó objektív, elfogultságtól mentes ítéletet. Nem könnyű azonban az érzelmektől függetleníteni magunkat akkor, ha hozzánk közel álló, számunkra kedves tárgyról, jelen esetben tudományterületről kell véleményt alkotnunk. S be kell vallanom, hogy a finn névkutatók írásai (elsősorban EERO KIVINIEMI munkássága) nagy hatással voltak és vannak ma is kutatói szemléletem alakulására. Ez magyarázza azt az éber figyelmet és érdeklődést, amellyel a finnországi névkutatás eredményeit, fontosabb eseményeit követem. Ezzel a sok évtized óta szilárd bizalommal vettem kézbe a „Suomalainen paikannimikirja” (SuomPaik.) című munkát, amelynek az impozáns megjelenése már önmagában is csodálattal töltött el (a finn könyvpiar e remeke Jyväskylään, a Gummerus Nyomdában készült).

E mű megjelentetésével a finn névkutatók hosszú ideje fennálló, komoly adósságukat törlesztették. A finnországi névkutatás ugyanis különböző területeken magas színvonalú munkákkal büszkélkedhet, ez a kiegyensúlyozott tudományos teljesítmény pedig különösen kiemelte azt a hiányosságot, hogy sem a kutatóknak, sem a nagyközönségnek nem állt a rendelkezésére olyan összefoglaló munka, amely a helynevek eredetét és történetét tárgyalta volna. Az előttünk álló kézikönyv a helynévtörténeti és -etimológiai vizsgálatokat juttatta el a finnországi onomasztika többi kutatási területének nemzetközileg is elismert magas színvonalára. Úgy tűnik, a finn névkutatás elérkezett a nagy összegzések elkészítésének időszakába, hiszen a SuomPaik.-val szinte egy időben egy másik szintézis is napvilágot látott, amely a névkutatás egészét igyekszik átfogni: TERHI AINIALA – MINNA SAARELMA – PAULA SJÖBLÖM „Nimistöntutkimuksen perusteet” [A névkutatás alapjai] című munkája (2008; erről l. HOFFMANN 2008).

2. A finn helynévkönyv az előszóban leírtak szerint rendkívüli gyorsasággal készült el: a közös programot a Karttakeskus [Térképközpont] és a Kotimaisten kielten tutkimuskeskus [Honi nyelvek kutatóközpontja; KOTUS] 2004-ben indította útjára, és a mű 2007 végére már meg is jelent (a borító belső oldalán Finnország közigazgatási térképe pedig már a 2008. évi állapotot ábrázolja). A SuomPaik. szócikkeit harminc szerző jegyzi (monogramjukkal is vállalva saját részüket), akiknek a munkáját négy szerkesztő, a szerkesztésben bizonyára nem kis szerepet játszó szerkesztőségi titkár, Eeva-Liisa Stenhammar és